

Др Раде Г. Симовић

ПРОДУКЦИЈА ФЕСТИВАЛА МОНОДРАМА СРПСКЕ – ФЕСТИВАЛ МАЛИХ СЦЕНА (1995–2015)

Апстракт: Република Српска је током минулог грађанског рата засновала и одржавала два позоришна фестивала: Кочићеву српску сцену (1994–2006) и Монодраму Српске, од 1995. године до данас. Први фестивал имао је задатак да окупља и валоризује цјелокупну позоришну продукцију Републике Српске, аматерску и професионалну, док је други био усмјерен на мале сцене, а циљ једног и другог био је подстицање позоришне продукције и драмских писаца у РС. Ради се о аутентичним ратним фестивалима о којима је мало, или готово никако, писано у контексту културне историје Републике Српске. Први фестивал се не одржава већ десет година, други и даље „живи“ и отуд наша намјера да у кратким цртама укажемо на његов историјат, значај и елементарне услове продукцијског дјеловања.

Кључне ријечи: монодрама, мале сцене, позоришна продукција, српски, свесрпски, међународни и сл.

1

Двадесет првих фестивала Монодрама Српске – Фестивал малих сцена је прилика да се подсетимо на

историјат једног од првих позоришних фестивала Републике Српске, мотиве на којима је настао у ратним Хаџићима, па потом пресељен, у егзодусу сарајевских Срба насталом

након Дејтонског мировног споразума у Лукавицу, Општину Источно Ново Сарајево, гдје и данас и дјелује.

Његови су идејни зачетници и организатори једна мала група ентузијаста окупљених око Републичке установе за културно уметничке делатности „Срна-фест“ која је већ на првом фестивалу проширена на општинске структуре у Хаџићима, њихове културне дјелатнике и ствараоце, и што је најважније, саме грађане који су, свако на свој начин, велики допринос да се овај Фестивал утемељи и реализује.

Суштинску, политичку, али и стручну подршку, дао је је тадашњи потпредседник Републике Српске проф. др Никола Кољевић, Влада РС је формално „стала“ уз манифестацију, али је њена моторна снага била Општина Хаџићи и „Срна-фест“ који је, поред селекције учесника фестивала у такмичарском дијелу програма, успио да доведе представнике Удружења драмских и филмских умјетника из Грчке и Србије, пјесникињу Мирјану Булатовић и народног умјетника Светлану Стевић, те на тај начин, поред умјетника из Српског Сарајева, обезбиједи квалитетне и садржајно различите пратеће програме. Све се одвијало у ратном окружењу, атријум Основне школе „Слободан Принцип

Сељо“ адаптиран је у камерно позориште, завршно вече реализовано је у Културно-спортском центру, што је јединствен случај у историји савременог позоришта.

Значај *Фестивала монодраме* у то вријеме био је несагледив у Републици Српској а његови „одједи“ мотивисали су готово све општине у Српском Сарајеву кад је култура у питању, до те мјере да је Општина Вогошћа, у сарадњи са Градом Српско Сарајево, иницирала реконструкцију свог Културног центра у *Сарајевско српско позориште* и са том одлуком одмах приступила намјенској реконструкцији објекта. *Сарајевско српско позориште* у Вогошћи је *отворено*, па одмах *затворено*, ноћ након што су објављени резултати *дејтонских преговора*, на крсну славу Свети Арханђел Гаврило. За разлику од *Фестивала монодраме* (седам дана) ово позориште трајало је „само један дан“ а изведена је само једна представа, *Семе* Народног позоришта Републике Српске које је братски помагало цијелу акцију и о „свом руху и круху“ успјело да допутује и изведе прву српску представу у Вогошћи захваљујући, прије свих, несебичном залагању тадашње директорке позоришта Љиљане Лабовић. Нажалост, егзодус *Монодраме Српске* подстакао је и егзодус *Сарајевског српског позоришта* које није пронашло адекват-

не услове на новој локацији, тако да и даље постоји само као „маглови-та“ пројекција непостојеће културне политике Републике Српске.

„Срна-фест“ је након одржаног Фестивала послао извјештај Влади Републике Српске који је, у мору погубљених докумена сачуван пуким случајем у приватној архиви овог аутора, те га у цјелости доносимо.

Републичка установа за културно-уметничке делатности „Срна Фест“; Извјештај о раду за 1995. годину, Пале, 15. фебруар 1996. (Упућен Влади Републике Српске, на Сретење, крсну славу “Срна Феста”.)

» 1. ФЕСТИВАЛ ‘МОНОДРАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – ХАЦИЋИ 95.’ – Ово је пионирски подухват, једна од значајнијих културних манифестација која је одржана од 9. до 15. фебруара 1995. године, на првој линији фронта – уз подршку, чуђење и дивљење наших и светских медија. На фестивалу се такмичило шест представа (оригинални драмски текстови домаћих аутора) у изврсној интерпретацији професионалних глумаца РС и уз подршку и до сада незабележен интерес публике. Ближа историја светског театра не познаје податак да је завршило вече једног позоришног фестивала пратило 3000 посетилаца, а то се десило у Хаџићима 15. фебруара (ратне) 1995. године. Ово

је податак којим би се поносиле све нације света и подржале све владе – осим наше! СРНА ФЕСТ је доживео и то да на дан отварања фестивала у готово ненормалним условима – на 300 метара од непријатеља, пред препуном двораном и гостима из Грчке и СР Југославије кад потпредседник Државе, професор Кољевић, бираним речима велича тренутак – добије депешу у којој пише: ‘Министарство финансија одбија захтев за суфинансирање фестивала уз образложење.....’. Све представе су снимљене и архивирание као трајно сведочанство о културном стваралаштву у ратном времену а сачуван је и фото-албум Фестивала, билтени и пропагандни материјал. О броју и квалитету представа, раду Округлог стола критике, фестивалским наградама и мишљењу анкетирание публике подробније у фестивалском билтену (ДОКУМЕНТА бр. 3) који достављамо као прилог ИЗВЈЕШТАЈА. Првонаграђене монодраме Фестивала ‘МОНОДРАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ’ репризиране су током целе године у многим градовима Републике Српске и у свим срединама су топло прихваћене и награђиване дуготрајним аплаузима. Наводимо имена градова и датуме гостовања првонаграђених монодрамских представа СРНА ФЕСТА: 12. 1. Грбавица; 5. 2. Бијељина; 6. 2. Бања Лука; 9. 2. Хаџићи; 11. 2. Илија; 14. 2. Раковица; 30. 2. Ре-

креативни центар – Кулаши; 1. 3. Прњавор; 2. 3. Шибовска; 2. 3. Градишка; 3. 3. Горњи Смиртићи; 3. 3. Дервента; 4. 3. Мркоњић Град; 5. 3. Србобран; 6. 3. Приједор; 7. 3. Нови; 11. 3. Вишеград; 12. 3. Рогатица; 24. 3. Пале; (...)

2. ФОРМИРАЊЕ САРАЈЕВСКОГ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА – Поред наведених манифестација СРНА ФЕСТ је у прошлој години иницирао формирање и отварање САРАЈЕВСКОГ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА. Имали смо ту срећу да доживимо велику политичку подршку Скупштине града Српско Сарајево и материјалну помоћ Општине Вогошћа (која је у кратком периоду од шест месеци трпећи муслиманске офанзиве и нато бомбардовања бивши Дом културе претворила у ПОЗОРИШТЕ са светским стандардима и нормативима) и несрећу да исто позориште ‘отворимо и затворимо’ истог дана, фамозног дана Д – када су и званично потврђене дејтонске одлуке. По други пут смо у Сарајеву остали без зграде позоришта, али и даље постоји здраво језгро, драгоценог искуства, које је уз мало више разумевања и добре воље спремно – ‘од нуле’ тамо где нам се каже – градити и организовати културни кутак за народ са ових простора.“

Тадашња Влада Републике Српске, у низу приоритета који су је објективно притискали то-

ком егзодуса сарајевских Срба у фебруару 2006. године, није послала одговор гдје „градити и организовати културни кутак за народ са ових простора“, али се зато Град Српско Сарајево побринуо за Матичну библиотеку са Илице и Фестивал Монодрама Српске из Хаџића, и све је пресељено у Лукавицу, у некадашњи Војнички клуб, као будући нуклеус културног живота Српског Сарајева. У њему је Фестивал монодраме наставио да живи, а са њим паралелно и идеја о реконструкцији зграде Војничког клуба Лукавица у Сарајевско српско позориште, прву професионалну и до краја опремљену институцију тог типа у Источном Новом Сарајеву.

Нажалост, каснија неразумна одлука високог представника о смјени тадашњих политичких функционера у Српском Сарајеву утицала је да и ова идеја није доведена до краја, покривена је само зграда и отворена камерна сцена, док Велика сцена и обнова Сарајевског српског позоришта чекају повољније прилике. Ратна идеја из Хаџића, а потом Вогошће, ни након двије деценије није реализована у цјелости.

Ако се чекало, и чека, на крајњу адаптацију Позоришта у Српском Сарајеву, са Фестивалом монодраме није се развличило, већ је у октобру 1996. године формиран Организациони одбор у Лукавици, Град Српско Сарајево преузео

је улогу генералног покровитеља, Источно Ново Сарајево домаћина, а Матична библиотека и њен директор Божидар Зиројевић, у безусловним капацитетима Војничког клуба, улогу техничког организатора. „Срна-фест“ је и даље био извршни организатор, театролог Раде Симовић, директор и селектор фестивала, уз несебичну помоћ „хацићких побједника“ Љуба Божовића и Драгана Елчића. Књижевна и пропратна логистика и даље није мањкала од Ранка Поповића, Бранка Брђанина, Давора Миличевића, Витомира Митрића, Недељка Бабића, Милована Пандуревића, Неђа Шиповца, Алексе Шекаре, Михаила Бабића, Сима Бозала, Славке Поповић, Зоре Зиројевић и других интелектуалаца Српског Сарајева. Ослонац цијеле приче, у политичком и организационом смислу, у свијести да је овај фестивал идентитетски ослонац будућег Града, био је, ван сваке сумње, Мирко Шаровић.

Други фестивал је одржан од 23. до 25. новембра, такмичило се шест монодрама и еминентних глумаца: Небојша Зубовић, Жељко Мијановић, Зорица Мирковић, Драган Елчић, Гордана Милиновић, Михајило Миша Јанкетић, а посебан догађај био је, по угледу на Хациће, гостовање умјетника из Русије са прослављеним глумцем и редитељом Николајем Бурљајевим

на челу, потом емитовање документарног филма Драгана Елчића *Молитва* и низ других садржаја. Поновио се „феномен“ препуне сале из Хацића и поред хладног времена, опстао је, дакле, духовни ехо првог фестивала, с тим што селекција такмичарског програма није могла „опстати“ на домаћем драмском тексту Републике Српске и већ је расправљано о његовом преименовању на „свесрпски“. То је, у то вријеме, за ионако скромне услове: финансије, дворана, смјештај – дјеловало преамбициозно и на граници „немогуће мисије“.

Исти организациони одбор, генерални покровитељ, технички и извршни организатори, реализовали су у истом саставу и наредне фестивале, 1977. и 1998. године, а идеја о *СВЕСРПСКОМ ФЕСТИВАЛУ ЈЕДНОГ ГЛУМЦА* у трећој години, и *СВЕСРПСКОГ ФЕСТИВАЛА МОНОДРАМАМЕ* у четвртој, постала је и званични меморандум ове манифестације. Публике и даље није мањкало, а већ су почеле озбиљне припреме за проширење Војничког клуба и његову реконструкцију у зграду Позоришта.

Током 1988. године „Срна-фест“ прелази у Бањалуку, што је организацију *Монодраме Републике Српске* са сједиштем у Источном Новом Сарајеву оснажило у идеји даљег опстанка и несумњивих амбиција да прерасте

у један од водећих позоришних фестивала на нивоу ентитета и БиХ. Коначно је, од стране Владе, Фестивал и званично „укњижен“ (значи трајно суфинансиран) у *Списак манифестација од републичког интереса*, али је та чињеница додатно наметнула и нове/старе дилеме о његовом програмском проширењу. У том размишљању селектор Раде Симовић водио се чињеницом да је све мање оригиналних монодрама на свесрпском простору, да је конкуренција „сличних“ фестивала у Земуну и Никшићу увелико „одмакла“ у односу на Српско Сарајево – тако да се чекајући изградњу *новог позоришта*, у 1999. години, вратио изворној концепцији из Хаџића, односно, *Фестивалу монодраме Републике Српске*. (Она је, суштински, мотивисала драмске писце из Републике Српске, мада је њен књижевни „резултат“ увијек неизвјестан).

У 2000. години, након пет година сталне неизвјесности, организовано је ревијално представљање свих до тада награђених монодрама: Љубо Божовић, Миленко Павлов, Гордана Милиновић, Бошко Ђурђевић и Небојша Кундачина. Селектор је сматрао да треба „подвући црту“ и надаље одлучно наставити са *дограђеним концептом фестивала*, по цијену да просторна и техничка инфраструктура остане иста. Из тих разлога орга-

низован је и округли сто под називом *Монодрама Српске, шта и куда даље?*, на коме су поред позоришних стручњака из Београда, Ужица, Бање Луке и Српског Сарајева учествовали и водећи политичари Града и Републике Српске. (Љубо Божовић, Славко Милановић, Миодраг Маго Милановић, Гордана Милиновић, Лука Кеџман, Раде Симовић, Славко Тошовић, Мирко Шаровић и др.)

Дискусија Мирка Шаровића, тадашњег потпредседника Републике Српске, може да послужи као резиме тадашњих цјелокупних настојања и зато је у цјелости наводимо: „Ако је до ‘98. овај фестивал био врхунац неких наших могућности, посљедњих година расте осјећај да смо у критичном тренутку и да Фестивал Монодрама Српске треба да овдје произведе неку сцену, макар камерну, јер сада не можемо више... Ја јесам за такав искорак, јер ово мјесто мора имати сталну позоришну сцену. Имамо добру публику, критичну масу стручњака, а Матична библиотека пружа могућност доградње. Мислим да је интерес цијеле РС да има неколико културних жаргишта“.¹

Тиме је у 2000. години стављена тачка на *Фестивал монодраме – фестивал једног глумца*, па био он Републике Српске или свесрпски, а

¹ Видјети: „За културу је потребно више од ентузијазма“, текст Драгомира Симовића, *Глас Српске*, 29. новембар 2000. године

даље је, једноставно речено, „морала“ отпочети реализација *новог концепта* јер је то, прије свих, очекивала стручна јавност и фестивалска публика. У том духу „Срна-фест“ је конципирао, а селектор у сарадњи са Одбором фестивала и Матичном библиотеком реализовао проширени фестивал под називом *ФЕСТИВАЛ МАЛИХ СЦЕНА – МОНОДРАМА СРПСКЕ* у 2001., 2002. и 2003. години и поред чињенице да реконструкција *постојеће сцене* у професионалну није ишла замишљеном динамиком. У наведеним годинама, уз стално прилагођавање сценским не/условима, такмичиле су се камерне представе Народног позоришта Републике Српске, Удружења драмских умјетника Српске, Академије умјетности из Бање Луке, Позоришта Приједор, Крушевачког позоришта, Народног позоришта Ужице, Народног позоришта Београд, Народног позоришта „Љубиша Јовановић“ Шабац, Српског народног позоришта Нови Сад, те монодраме Александра Саше Терзића, Љиљане Лашић, Љуба Божовића, Слободана Томовића, Гордане Милиновић и Миленка Павлова.

У 2004. години Фестивал није одржан, коначно су отпочели и у кратком времену финализовани грађевински радови у вези са реконструкцијом зграде, изграђена

је *камерна сцена* и побољшани услови за даље одржавање ове манифестације. Упоредо, требало је размишљати и о новом директору и селектору Фестивала, након готово десетогодишњег рада и дјеловања Рада Симовића. Договорен је најбољи могући тандем, Љубо Божовић, први побједник Фестивала и професор глуме на Музичкој академији у Српском Сарајеву прихватио се улоге селектора, док је књижевник и дугогодишњи хроничар ове манифестације, Недељко Зеленовић, истовремено именован за директора ЈУ Културни центар Источно Ново Сарајево и директора Фестивала. Један и други су сматрали да је „комбинација монодраме и малих сцена“ најбоље могуће рјешење и у новим условима, те да у тим оквирима треба да се развија и убудуће.

2

Десети, јубиларни фестивал, организовао је Културни центар Источно Ново Сарајево, а „погонско гориво“ цијеле приче био је Љубо Божовић. Његова селекција имала је дубоког смисла јер је отварање *нове сцене* повјерио Народног позоришту Републике Српске са представом *Петар Кочић*, подсјећајући тако целокупну јавност на њихов братски потез и отварање *Сарајевског српског позоришта* у Вогошћи

1995. године; потом је отворио нову сарадњу са *ФА-ВИ Театром* и *Славија театром* из Београда, обновио традиционално добре односе са Народним позориштем Ужице и Удружењем драмских умјетника Српске и Србије. Све је резултовало низом домаћих драмских текстова и драматизација значајних књижевних биографија и литерарних остварења (Петар Кочић, Милован Данојлић, Велимир Милошевић), као и успјешним глумачким креацијама Горана Јокића, Душка Мазалице, Маје Колунџије, Жељка Стјепановића, Милана Калинића, Ивана Јефтовића, Татјане Бокан, Ивана Бекјарева и других. Није заборављен ни дугогодишњи директор и селектор фестивала Раде Симовић, коме је додијељена Повеља Фестивала.

Једанаести Фестивал *Монодрама Српске – Фестивал малих сцена* обиљежио је двоструки напор новог селектора, да у духу јубиларног, селекционише и овај Фестивал, те да у организацији домаћина манифестације реализује и прву професионалну представу. Избор је пао на текст Милоша Радовића *Чорба од канаринца*, режија повјерена Ненаду Гвозденовићу, док су улоге одиграли Снежана Марковић и Љубо Божовић. Сан о властитој позоришној продукцији и властитој професионалној представи, ношен још из ратних Хаџића и Вогошће

коначно је остварен. Ако не у пуном, институционалном капацитету, онда у програмском свакако. Пројекат је један од *кључних моментата* у историји Фестивала, јер је спој манифестационог и сопственостваралачког, а то је *стајна тачка* цјелогупних напора и стремљења цијеле једне генерације организатора културног и позоришног живота у Српском Сарајеву. Овај сегмент *програмске оријентације* настављен је касније са монодрамама Недељка Зеленовића: *Слушај овамо* у режији Луке Кеџмана и *Све своје носим са собом*, у режији и извођењу Синише Максимовића, али је очигледно да Културни центар Источно Ново Сарајево више није имао снаге за сложеније позоришне пројекте.

Те године фестивал је успоставио програмску сарадњу са федералним Сарајевом, Камерни театар '55 извео је на високом професионалном нивоу *Енигматске варијације* Ериха Емануела Шмита. Остало је остало у оквирима већ достигнуте фестивалске продукције, са успјешним помјерањем на продукцију „мањих“ позоришних средина које такође трагају за сопственим позоришним изразом, попут представе *Лина од камена тврђа* у продукцији *Културно-просветног центра Петровац на Млави*.

Знајући за све проблеме *овог фестивала*, а оне су од самих почетака финансијске, организационе и тех-

ничке природе, мишљења смо да је, у протеклих десет година учињен велики програмски искорак, раван *културном подвигу* првих фестивалских година. То је до краја тачно ако уважимо чињеницу да се број *такмичарских позоришта* више-струко увећавао, селектор је поред провјерених позоришних пријатеља из првих десет година, селекционисао и успио да ангажује и нових продуцентских кућа. У овлашном прегледу видимо да се ради о *Културно-просветном центру Петровац на Млави, Босанском народном позоришту Зеница, Атељеу 212, Дјечијем позоришту Републике Српске, Никишићком позоришту, Балкан новом покрету Београд, Центру за културу и образовање Лакташи, Народном позоришту Тузла, Народном позоришту Сомбор, Удружењу драмских уметника Војводине, Градском позоришту „Јазавац“ Бања Лука, Народном позоришту Сарајево, Мостарском театару младих, Установи културе „Вук Караџић“ Београд, Град театру Градишка, Агенцији „Помпаду“ Београд, Студентском позоришту Бања Лука, Позоришту на Теразијама, Народно позоришту Лесковац, Херцегновском позоришту Црна Гора, Дјечијем казалишту „Арталија“, Звездара театру Београд, Факултету драмских умјетности Мостар, Дрина филму Београд – Балкан филму Козарска*

Дубица, Књажевско-српском театру Крагујевац, Театару „Кабаре“ Тузла.

И за веће фестивале ово је импозантан списак, посебно ако уважимо чињеницу да је у посљедних десет година на *Фестивалу монодраме – Фестивалу малих сцена* селекционисано више *камерних представа* него *монодрама*. Нормално, камерне односно „мале представе“, изискују сложенију организацију, веће финансије, свакодневни, из сата у сат, рад на њиховом прилагођавању *матичној сцени фестивала* и зато треба одати посебно признање техничким организаторима у Културном центру Источно Ново Сарајево, које је координисао сада већ, нажалост, покојни Михаило Бабић.

Важно је напоменути да нови селектор, Љубо Божовић, више није „робовао“ било ком облику „профилисаног фестивала“ попут искључивог играња домаћег драмског текста, националних омеђења, жанровског или позоришног „рукописа“. Њега је, као искусног глумца, једино и искључиво водио интерес добре представе. Наш је утисак да му је питање да ли *договорена селекција* може да се прилагоди техничким и просторним условима Културног центра Источно Ново Сарајево било сложеније од самог чина селекције. Вјерујемо да се на тој раскрсници „пекао“ цијелих де-

сет година и одрекао многих добрих представа зарад техничких неуслова. Многи ће „критичари“ рећи да се тиме одрицао и изворног националног концепта, стимулуса нових драмских писаца из Републике Српске и слично, што није тачно, идентитет Српског Сарајева, поред осталог, управо се успостављао, и успоставља, кроз *културни плурализам и спремност на сарадњу* а тог, на овом фестивалу, није недостајало.

Ако се присјетимо пет наредних фестивала (2007–2012) видјећемо да је српска драма заступљена готово по „вертикали“ – од Јована Стерије Поповића и Бранислава Нушића, преко Гордана Михаића, Небојше Ромчевића и Стевана Копривице, до Исидоре Бјелице, Мирослава Павићевића, Душана Микље, Милоша Жутића, Милоша Јаковљевића и Милоша Радовића; а драматизације Бранка Ђопића (Радмиле Смиљанић и Тома Курузовића), Борислава Пекића и Људмиле Петрушенко (Бранка Брђанинина) и Мирослава Јосића Вишњића (Мирјане Вукојчић) само су додатни доказ већ наведених промишљања овог селектора. То што су на фестивалима извођени и свјетски савремени класици попут Мартина Мекдона, Мери Џоунса, Франца Ксавера Креца, Антонија Амура, Едварда Олбија, Луца Хибнера, Луке Ђакомоција и Ариела

Дорфмана даља су потврда да је Фестивал на добром путу и да је „овјерен“ великим именима свјетске драмске баштине.

Режије представа и глумачке креације кретале су се од класично постављених представа (*Живео живот Тола Манојловић, Цепови пуни камења, Ко се боји Вирџиније Вулф, Необична пошиљка, Ђетићи у парламенту, Женидба и удадба* и сл.), редитељско-глумачких експеримената (*Грета '89, Кишна соната, Стаза дивљачи, Ради ми свашта, Карамазови...*), до потпуне *сублимације* позоришног језика израженог у представи *Фолклорна магија* Дјечијег позоришта Републике Српске.

Од 2012. године устоличио се назив *Међународни фестивал малих сцена – Монодрама Српске* (МЕ-ФЕММ) и он је формално-правно тачан. (Директор Културног центра Источно Ново Сарајево Недељко Зеленовић подсјетио је, те године, публику да је *фестивал почео 1995. године под називом „Фестивал једног глумца“, а да од ове године у свом називу и званично има префикс међународни*). Суштински гледано, Фестивал је и даље остао у границама бивше Југославије, у истом језичком простору, и великим дијелом наслоњен на продукциони троугао Босна и Херцеговина, Србија и Црна Гора. Отуда и наше трајно увјерење да је ово, прије

свих, *фестивал монодраме* и *фестивал малих сцена*. Сваки додатни маркетинг компликује његову особеност и програмску суштину. Вјерујемо и из разлога што је управо Фестивал, у коме је додат префикс „међународни“, у потпуности обиљежила представа *Бунар*, младе бањалучке списатељице Радмиле Смиљанић, у продукцији Установе за културу „Вук Караџић“ из Београда.

Пунољетство фестивала имало је, како и приличи, највећу продукцију – пет камерних представа и четири монодраме. Протекло је у знаку појаве Марија Тулума, младог драмског писца из Бањалуке и његове представе *Жиранти*, те појаве нових позоришта, Народног позоришта Лесковац и Херцегновског позоришта из Црне Горе. Управо је херцегновска представа *План Б* „покупила“ све награде: за најбољу представу у цјелини, као и награде за најбољу мушку и женску улогу.

Важно је напоменути да је овај фестивал са централама у Хаџићима и Источном Српском Сарајеву, потом Источном Новом Сарајеву, у оквирима својих организационих могућности, често репризирао фестивалске представе и у другим општинама града Српско Сарајево. Већ на првом фестивалу глумци Светлана Поповић и Бошко Марић гостовали су са својим представама у Касиндолу и Лукавици, а

потом су кад год се указала прилика, фестивалске представе извођене и на Грбавици, Палама, Сокоцу, Рогатици, Источној Илици и Трнову.

3

У 2014. и 2015. години мјесто директора Фестивала и директора Културног центра Источно Ново Сарајево преузима Младен Јанковић, професор музике из Српског Сарајева. Овај млади стручњак, културолог по вокацији, унио је додатну енергију у организацију манифестације, што је посебно уочено на посљедњем фестивалу. Поред многих потеза, организовао је изложбу фотографија са првог фестивала монодраме, а вратио је у „игру“ и Драгана Елчића, професора филмске режије и равноправног дјелиоца прве награде са Љубом Божовићем на првом фестивалу у Хаџићима. Елчић је на посљедњем фестивалу био члан жирија, као и водитељ филмске школе за студенте театрологије.

Наведеном богатству позоришног израза, у посљедњих 20 извођења, допринијели су и бројни гости и извођачи, изложбе реномираних умјетника, гостовања афирмисаних књижевника, филмских умјетника, управника, продуцента и сл. Обиљежила су га четири директора, два селектора и десетине чланова стручних жирија то-

ком његове историје. Уз сав ризик да се огријешимо и заборавимо поједине стручњаке, навешћемо оне који су посебно меморисани у фестивалској историји: Томислав Шиповац, Витомир Митрић, Мирко Стјепановић, Ранко Поповић, Зоран Костић, Жељко Грујић, Милован Пандуревић, Недељко Бабић, Неђо Шиповац, Мирољуб Јоковић, Ранко Гучевац, Горан Максимовић, Лука Кеџман, Миланка Бабић, Јованка Стојчиновић Николић, Миодраг Брезо, Жељко Пржуљ, Предраг Митровић, Љиљана Ђурић, Батрић Жарковић, Вук Крњевић, Раде Вучићевић.

Исти ризик преузимамо и кад су у питању многе личности из политичког и културног живота, које су својим присуством, поздравном ријечју и самим чином отварања и затварања многих фестивалски вечери, и те како допринијели континуираном животу ове манифестације. У том присјећању не могу бити заборављене улоге Ратка Радића, Витомира Бандуке, Максима Станишића, Рајка Копривице, Мирка Шаровића, Славка Тошовића, Бошка Лемеза, Игњата Елчића, Милана Ковачевића, Бошка Шиљеговића, Радомира Кезуновића, Предрага Ковача, Мирослава Лучића, Стојана Шљуке, Сава Ковача, Винка Радовановића, Ненада Самарције, Велибора Остојића, Добринке Максимовић,

Недељка Рашуле, Живојина Ерића, Николе Поплашена, Митра Новаковића, Бошка Стојаковића, Љубише Ћосића и других. Момчило Крајишник и амбасадор Србије, његова екселенција Станимир Вукићевић били су и остали стални пријатељи Фестивала.

Све ово, као и многе манифестације у Републици Српској, отишло би у трајни заборав да Фестивал није имао трајну подршку новинара из свих медија Републике Српске. Попут Споменке Ђурђевић, Татјане Бандуке, Вере Батурин, Сретена Пржуља, Бора Антића, Драгомира Симовића, Недељка Зеленовића, Бранкице Милошевић, Жељке Домазет и других, док су збирни коментари Неде Симић, репортаже Сњежана Лаловића и водитељска улога Дејана Керлете, посебни „улог“ у његовој афирмацији. Прве фотографије урадио је Рајко Пушић, снимке Мишо Ђурђевић, а на документарни филм Драгана Елчића о *двадесет првих година* још се чека.

ЗАКЉУЧАК

Фестивал *Монодрама Српске* – *Фестивал малих сцена* једини је аутентични позоришни фестивал Републике Српске који је основан у рату и одржао се до данас. Преживио је борбена дејства, егзодус, реконструкцију зграде Војничког

клуба, четири директора, два селектора, на десетине чланова стручних жирија и успио да окупи и изведе у такмичарској конкуренцији фестивала 66 монодрама и 61 камерну представу. Публика се мјери на хиљаде а сам податак, да поновимо, да је завршној вечери на првом фестивалу, у ратним Хаџићима, присуствовало преко 3.000 посјетилаца представља јединствен случај у историји српских позоришта.

Извори:

Архив ЈУ Културни центар Источно Ново Сарајево

Архив дневног листа „Глас Српске“ Бања Лука

